

===== Gelenek Kaynağı =====

:date: 2014-11-23 02:18:14 +0200

.. :Author: Emin Reşah .. :Date: 12367

Gelenek derken, herhangi bir şekilde olabilecek işlerin bir şekilde olmasını düzenleyen kurallardan bahsediyorum. Eşyanın isimleri, sosyal adetler, yolun sağından veya solundan gitmek gibi. Ergenlikte *neden böyle de şöyle değil?* diye soru üretmenin kolay olduğu konular. İnsanın hayatını düzenleyen ve doğrudan bir faydası olmasa da, bu ufak konuları her defasında yeniden düşünmeyi engellediği için önemli kurallar.

Gelenegi böyle tanımlayınca, *neden şöyle de böyle değil?* sorusuna uygun bir cevap bulmak zor. *Herkes öyle yaptığı için* demek, bu geleneklerin bizatihi anlamsız olduğunu kabul etmek demek, ancak gelenegin anlamsız olduğunu kabul edince fonksiyonunu kaybediyor. Ciddiye alınmayan gelenek, düzenleyicilik özelliğini büyük ölçüde yitiriyor. Gelenegin bir kısmının mizah malzemesine dönüşmesi bundan.

Gelenegi yeni öğrenen birine, onu ciddiye almasını nasıl anlatabilirsiniz? Gelenegi büyük bir yere çivilemek gerek. Bu büyük çivi ne olabilir?

En önemli *çivi* tabii *Tanrı*. İnsanları gelenegin değerli olduğuna ikna etmenin en kolay yolu, onun *Tanrı* tarafından buyurulduğuna ikna etmek. Ancak zamanımız *Tanrının öldüğü* ve onun sosyal hayattan mümkün mertebe uzaklaştırılmaya çalışıldığı bir çağ olduğuna göre, başka bir çivi bulmak icap ediyor. Çünkü insanların metbu olmadığı bir gelenegin manası yok. Şahsi olarak belli bir gelenegi takip ediyor olmam, başkaları da aynı gelenegi takip ediyorsa anlam kazanıyor. Yoksa kendin çal, kendin oyna.

Tanrı ölüp yerini toplumun zorlamasına bıraktığında, *Tanrı'ya bağlı* gelenegin içinde doğmuş olanlar bunu bir sonraki nesle *iyi insan olmak* veya *iyi yurttaş olmak* gibi ideallerle anlatmaya çalışmış. Bu bir noktada toplumun, *müteveffa Tanrı'nın* yerini alması demek. Ancak buradaki çivi o kadar sağlam değil. Gelenegi yeni öğrenen birine *toplum böyle istiyor* deyince, *o halde ben bu toplumu istemiyorum* diyebiliyor.

İstemiyor ve haklı. Çünkü teorik olarak herkesin eşit söz sahibi olduğu bir dünyada yaşıyoruz ve toplum eğer *ben* (yani dünyadaki en özel ve biricik varlık) hakkında cahilse, söylediklerinin iler tutar bir tarafı olmuyor. Belki toplum *beni* belki *ben* toplumu bilmiyoruz ama nihayetinde anlaşmamız pek zor ve *ben* bana söylenen gelenegi kabul etmek istemiyor.

Burada toplumun aldığı çeşitli önlemler var. Mesela gelenegi hukukun parçası haline getirebiliyor, *kırmızı ıskta geçersen şu kadar ceza alırsın* gibi bir takım yaptırımlarla insanları gelenegi ciddiye almaya zorluyor. İkinci bir çeşit yaptırım kimlik yaptırımı, *ortama uygun giyinmezsen, insanlar seni ciddiye almaz* böyle mesela. Diğer bir çeşit, sadece zenginlerin alabileceği kadar pahalı evlerin olduğu mahalleler yaratıp veya sadece en zekilerin okuyabileceği okullar kurup, dolaylı

yoldan insanları süzmek mesela. Toplumun cihazları insanları ayırmakta çoğu zaman başarılı.

Tarihin dine atfedilen tüm savaşlarını, *gelenek mücadelesi* gibi görmek mümkün. Mesele hemen her zaman *hangi gelenek galip gelecek* kavgası olmuş. Çünkü geleneğin belirleyicisi, toplumun sahibi demek. İnsan zihnen renksiz doğuyorsa, ona rengini kazandıran gelenek oluyor; bu geleneği belirleyen kişi o insanların rengini de belirlemiş ve *kendi* rengiyle toplumu boyamış oluyor. (Mesele tabii bu kadar basit değil, çünkü *rengi belirleyen insanın* rengi de başka bir gelenekten geliyor, ancak buradaki tartışma için yeterli.)

Zamanımız *Tanrı'nın ölüp*, geleneklerin giderek daha fazla toplum müdahalesine bağlı hale geldiği bir zaman. Daha fazla toplum müdahalesi demek, güç sahiplerinin insanlar üzerinde daha fazla tahakküm kurmak için geleneği bahane edebilmesi demek. *Tanrı öldüğüne* göre toplumun sıhhati güç sahiplerinin ilgilenmesi gereken bir konu. Çünkü gelenek bozulur da, toplum *karmaşa* içine düşerse, bundan zarar görenin başında güç sahipleri geliyor.

Çağımız demokrasi çağı ve geçmişin *kral Tanrısı öldüğüne* göre, tanrılarımızı kendi aramızdan seçebiliyoruz. Seçtiğimiz tanrılar bize, *toplumun huzuru için* geleneklerin yaşamasını temin ediyor. Bu geleneklere biz de eninde sonunda alıştığımız (ve zaten alışmamış olsak toplumun dışında bırakılacağımız) için uymakla mutlu oluyoruz.

Ancak uymakla mutlu olduğumuz bu geleneklerin giderek *sadece ekonomik* olduğu da dikkatimizi çekiyor. Ekonomik olarak anlamı yoksa, gelenek üzerinde kimse savaşıyor; ekonomik olarak işe yaramayan geleneklerin çoğunu terk ediyoruz. *Seçilmiş tanrılar* güçlerinin ekonomiden geldiğini bildikleri için, diğer konularla uğraşmıyor. Ekonomi iyi işlemesine yarayan gelenekleri dayattığı sürece, *evinin içinde ve kalbinin köşesinde* hangi tarihi adetleri yaşatmaya çalıştığının onlar için anlamı yok. *Müteveffa Tanrı'nın* dikkat ettiği geleneklerin artık anlamının olmayışı bu yüzden.

Tanrı öldüğünde gelenek çivisini kaybetti, İnsan tüm varlığın sahibiyle muhatap olamayacağını, kainatın *kendi Tanrısı* tarafından yaratılmak için çok büyük ve karmaşık olduğunu düşündü. Eski gelenekler yıkıldı ve yeni gelenekler insanı sadece bir ekonomik cihaza çevirdi. Artık hayatımızı sadece ne kadar kazandığımız ve toplum için ne kadar fonksiyonel olduğumuz belirliyor.

İnsanlar neden mutsuz? diye soruyorlar. Anlamsız olduğunu bildiğimiz geleneklere, anlamlıymış gibi yaparak tükettiğimiz ömrümüze bakıp neden mutsuz olduğumuzu soruyoruz. Şanslı olanlarımız kendi anlamsızlıklarını unutacak kadar haz, bilim ve sanatla meşgul; bu kadar şanslı olmayanlarımız ise kendini aptallaştırmaktan ve bunu ifşa etmekten başka yol bulamıyor.